

De Verenigde Staten en China

Samenwerking of rivaliteit?

Mr. drs. C. Homan

USS Abraham Lincoln (CVN 72) in Pearl Harbor.

De Chinezen benadrukken voortdurend dat zij een 'vreedzame opkomst' nastreven, maar ze verklaren niet waarom ze zo fors investeren in defensie. Velen vragen zich dan ook af hoe China zich als supermogendheid zal gaan gedragen. Zal samenwerking (multilateralisme) of zullen competitie en concurrentie (multipolariteit) domineren?

China blijft de Verenigde Staten op militair gebied verrassen. Zo bleek dit land enkele jaren geleden geheel onverwachts in staat met een raket een satelliet te vernietigen. De meest recente verrassing is het nieuwe, vijfde generatie gevechtsvliegtuig, de J-20, die tijdens het bezoek van de Amerikaanse minister van Defensie, Robert Gates, zijn eerste testvlucht maakte. Gates was in China om de militaire

banden aan te halen. Een eerdere afspraak was begin 2010 door de Chinezen afgezegd vanwege de aankondiging van een Amerikaanse wapenleverantie aan Taiwanter waarde van 6,4 miljard dollar.

De opkomst van China

De opkomst van China als grote mogendheid gaat terug tot de markthervormingen van Deng Xiaoping aan het begin van de jaren '80 van de vorige eeuw. Die leidden tot een jaarlijkse groei van acht à negen procent en een verdrievoudiging van het bnp in de laatste twee decennia van de vorige eeuw. Goldman Sachs verwacht dat de Chinese economie die van de Verenigde Staten in 2027 voorbij zal streven. Wel zal het uitgebreide platteland voorlopig onderontwikkeld blijven en zal China demografische problemen krijgen met de gevolgen van het één-kind beleid.

Aanvankelijk stonden de Verenigde Staten vrij positief tegenover de opkomst van China na het einde van de Koude Oorlog. Toenmalig onderminister van Buitenlandse Zaken Robert

Zoelick deed wel een beroep op China een 'responsible stakeholder' te worden: China zou een bredere interpretatie van zijn nationale belang moeten hanteren door ook mondiale belangen te behartigen.

Amerikaanse misvattingen

Vanaf het begin bestonden er echter belangrijke misverstanden in het Amerikaanse beleid. Zo zou economische groei onvermijdelijk en vrij snel tot democratisering leiden. En nieuwe democratieën zouden meer vriendelijk en coöperatief tegenover de Verenigde Staten staan. Dat bleek tot nu niet waar. Ook de veronderstelling dat China onvermijdelijk zou moeten kiezen tussen politieke liberalisering en economisch falen, bleek onjuist. Een strak geleide, eenpartijstaat zou immers geen succes kunnen boeken in een tijdperk van mobiele telefoons en World Wide Web. De confrontatie tussen de Chinese overheid en Google bleek op dit punt leerzaam. Google, de icoon van het digitale tijdperk, dreigde zich terug te trekken uit China uit protest tegen de censuur, maar haalde uiteindelijk bakzeil in ruil voor symbolische concessies.

China slaagt er dus in een eenpartijbewind met censuur te combineren met (economische) successen. Voorbeelden zijn de geslaagde organisatie van de Olympische Spelen, de hoge snelheidstreinprojecten en het succes bij het stimuleren van de economie om zo snel mogelijk van de mondiale financiële crisis te herstellen.

De ideologie van het communisme is al lang verleden tijd en de legitimiteit van de regerende partij berust vooral op economische groei en op etnisch Hannationalisme. Maar het is niet ondenkbaar dat wanneer China de grootste economie is geworden, het nog steeds een eenpartijstaat is die geleid wordt door de Communistische Partij.

De Chinese strategisch denker, Yan Xuetong, meent dat het zogenoemde 'Chinese model' in toenemende mate een stempel op de internationale betrekkingen zal drukken. Chinese politieke, culturele en economische waarden zullen volgens Yan aan belang winnen ten koste van het westerse begrip van democratie. Dat uit zich bijvoorbeeld in de verschillende wijzen waarop de Verenigde Staten en China de economische ontwikkeling in Afrikaanse landen benaderen. De zogenoemde Washingtonconsensus ziet een belangrijke rol voor de particuliere sector weggelegd en is voor democratie en liberalisering. De Beijingconsensus daarentegen vindt dat overheden een belangrijke rol moeten spelen in de economie en dat vooral politieke stabiliteit belangrijk is.

De prominente rol die Yan de komende twee decennia voor China op economisch en politiek vlak voorziet, steekt echter af tegen de bescheiden rol die het land zich aanmeet op het terrein van de internationale veiligheid. Terwijl de Verenigde Staten zich volgens Yan mengen in conflicten die ze niet kunnen winnen, onthoudt China zich van militaire avonturen.

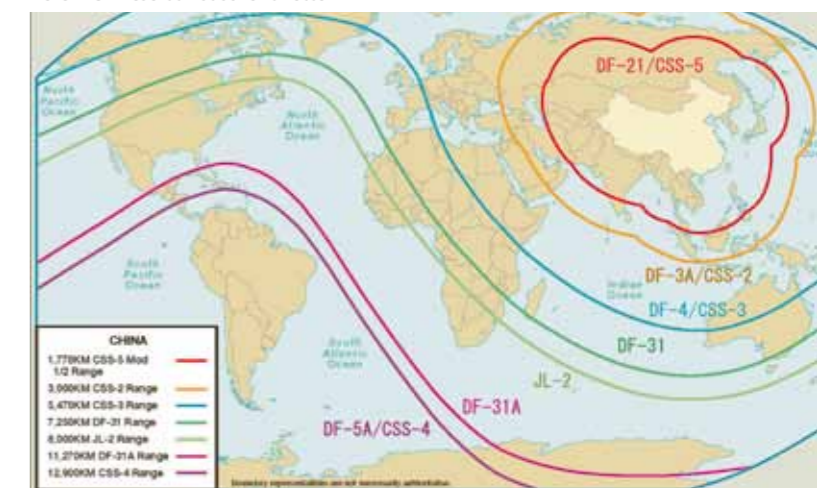
Het voormalige Russische vliegkampschip Varyag wordt omgebouwd tot de Shilang

Vergelijking militaire macht

Het Chinese defensiebudget al geruime tijd jaarlijks met meer dan tien procent verhoogd. Die continue verhoging is vooral het gevolg van de Golfoorlog in 1991, de spanningen rondom Taiwan in 1995-1996 en de Kosovocampagne in 1999. Deze conflicten deden de Chinese leiders beseffen hoe ver hun land achterliep op het gebied van moderne militaire capaciteiten en informatietechnologie.

Het Chinese Volksleger telt momenteel 2,2 miljoen militairen en is daarmee qua personeel de grootste krijgsmacht ter wereld. Er wordt beweerd dat China de krijgsmacht ook nodig heeft om binnenlandse onrust de kop in te drukken maar dit is een taak van de paramilitaire, gewapende politie. Officieel zijn er ongeveer 260.000 agenten die dagelijks bewakingstaken uitvoeren. Andere bronnen melden dat het er 660.000

Bereik Chinese ballistische raketten

Lancering DF-21 raket

zijn. Hoewel de Amerikaanse krijgsmacht met 1,4 miljoen actief dienende militairen beduidend kleiner is, zijn er wel 700.000 burgers werkzaam bij de Amerikaanse defensie, naast nog eens een groot aantal contractanten. In Irak en Afghanistan samen zijn dat er ongeveer 250.000.

De geografische reikwijdte van de Chinese krijgsmacht is voornamelijk veel beperkter dan die van de Verenigde Staten. Er zijn ongeveer 286.000 Amerikaanse militairen wereldwijd ontplooid, terwijl de Chinezen niet over overzeese bases beschikken en er slechts een handjevol militairen op ambassades werken, studeren met een beurs en aan VN-vredesoperaties deelnemen.

Het Chinese defensiebudget is aanzienlijk kleiner dan het Amerikaanse, maar wordt het komende jaar met 12,7 procent tot 91,5 miljard dollar verhoogd. Deze verhoging wordt gezien als een reactie op de nauwere militaire samenwerking tussen de Verenigde Staten, Japan, Zuid-Korea en andere landen in de regio. De werkelijke Chinese uitgaven voor Defensie zijn overigens veel hoger. Zo worden onder meer defensieonderzoek, buitenlandse wapenaankopen en de inkomsten van ondernemingen van de strijdkrachten niet tot het defensiebudget gerekend. De Amerikaanse regering schat de feitelijke militaire uitgaven van China dan ook twee tot drie keer hoger dan officieel wordt gepubliceerd.

De Verenigde Staten geven in totaal meer dan 700 miljard dollar aan defensie uit. Dat is bijna even veel als de rest van de wereld samen. Wel komt het Amerikaanse defensiebudget onder druk te staan. De Amerikaanse afhankelijkheid van buitenlandse leningen maakt het land kwetsbaar. De totale federale schuld bedraagt niet minder dan 1,2 biljoen dollar. Niettemin blijft de Amerikaanse krijgsmacht voornamelijk onvergelijkbaar sterker dan die van enig andere rivaal.

Intenties

De hoogste prioriteit voor China op veiligheidsgebied is de hereniging met de 'afvallige provincie' Taiwan. De militaire krachtsverhoudingen tussen China en Taiwan verschuiven de laatste jaren duidelijk in het voordeel van China. Het aantal in de Chinese kuststrook gestationeerde raketten (900) en gevechtsvliegtuigen (490) die Taiwan kunnen bereiken, wordt ieder jaar groter. Volgens de in 2005 aangenomen anti-afscheidingswet valt hereniging met geweld niet uit te sluiten. In dat geval moet het Volksleger wel in staat zijn een interventie van de Verenigde Staten te voorkomen. Verder moet het Chinese Volksleger in staat zijn een grootschalige, conventionele of nucleaire aanval van de Verenigde Staten af te schrikken. De Chinese ontwikkeling van nieuwe raketten en antisatelliettechnologie vormt in dat kader een bedreiging voor het Amerikaanse militaire overwicht in de Pa-

cific. Het lijkt in het nucleaire tijdperk echter onwaarschijnlijk dat de strijdkrachten van de Verenigde Staten en China met elkaar een conventionele strijd zullen aangaan.

De Amerikanen houden in hun beleid vooral rekening met asymmetrische dreigingen van Chinese zijde, in het bijzonder cyberaanvallen. China heeft namelijk veel vooruitgang geboekt in het ontwikkelen van asymmetrische conflictcapaciteiten op het gebied van cyberspace.

China schat waarschijnlijk in dat de Verenigde Staten zich op den duur niet langer hun dominante militaire positie in de Pacific kunnen veroorloven.

De Verenigde Staten trachten echter vooral door partnerschappen met Japan, Zuid-Korea, Vietnam en in toenemende mate India, de opkomende Chinese macht te neutraliseren. Uit hun nationale defensiedocumenten blijkt dat vooral India en Japan en in mindere mate Zuid-Korea en Vietnam de militaire opkomst van China als een potentiële dreiging beschouwen. Recentelijk heeft India aangekondigd het defensiebudget met 12 procent te verhogen.

Maar als de Verenigde Staten om budgettaire redenen hun aanwezigheid in de Pacific moeten terugschroeven, is niet uitgesloten dat deze landen zichzelf aanpassen aan een groeiend China. De invloed van Beijing zal dan expanderen, en de Azië-Pacific regio – het opkomend centrum van de mondiale economie – zal de achtertuin van China worden.

Pacific

Vooralsnog zijn de Amerikanen dominant aanwezig in de Stille Oceaan. De hoeksteen van de Amerikaanse militaire presentie is het *Pacific Command* (PACOM), het grootste van de zes Amerikaanse regionale commando's. PACOM heeft permanent marineschepen ontplooid in de regio en beschikt in totaal over 120.000 militairen op verschillende strategische locaties zoals Hawaï, Guam, Japan en Zuid-Korea. Daarnaast hebben de Amerikanen overeenkomsten getekend voor faciliteiten in zeven andere Aziatische landen. De kern van de Pacificvloot bestaat uit zes nucleaire vliegkampschepen met 500 vliegtuigen, 31 nucleaire aanvalsonderzeeboten, 12 geleideraketfregatten, 29 geleideraketjagers en 12 fregatten.

China beschikt op dit moment niet over vliegkampschepen en geleideraketkruisers en heeft slechts acht geavanceerde geleideraketjagers en vijf nucleaire aanvalsonderzeeboten. China beschikt wel over 59 conventionele onderzeeboten. Vooral de Chinese DF-21 raket, die met een bereik van meer dan 1500 kilometer vanaf land tegen schepen kan worden inge-

Chinese inzet tegen de piraterij

Chinese Awacs Beriev A-501 uitgerust met het Israelische Phalcon AEW-systeem.

zet, baart de Verenigde Staten grote zorgen.

De modernisering en uitbreiding van het Chinese Volksleger zal de Amerikaanse militaire vrijheid van handelen in de Pacific steeds meer beperken. China is haar hoofdaccent van kustverdediging aan het verschuiven naar afschrikking op zee en van uitsluitend asymmetrische afschrikking naar de ontwikkeling van conventionele, maritieme middelen om macht te projecteren. Volgens de plannen moet de Chinese marine allereerst kunnen opereren in een eerste keten van eilanden, die zich uitstrekt van Japan, via Okinawa en Taiwan naar de Filipijnen en de Zuid-Chinese Zee. Uiteindelijk moet dit gebied uitgebreid worden met een tweede keten van eilanden die loopt van Japan naar het zuiden voorbij Guam en naar Australië.

Indische Oceaan

Maar China wil met zijn marine tevens de economische belangen en de energieveiligheid op grotere afstand beschermen. De mondiale aanvoer van grondstoffen, energie en goederen wordt immers voor een belangrijk deel via enge zeestraten in de regio rondom de Indische Oceaan vervoerd. Zo komt meer dan 50 procent van de Chinese import van ruwe olie uit het Midden-Oosten en 32 procent uit Afrika, alles via de Straat van Malakka. Dit verklaart ook de deelname van drie Chinese marineschepen aan de antipiraterijoperaties in de Indische Oceaan bij Somalië. Deelname van India aan deze operaties heeft overigens een zelfde achtergrond.

Het gebied rondom de Indische Oceaan is zo het toneel van groeiende maritieme wedijver tussen China, India en de Verenigde Staten. Vanuit een geopolitieke invalshoek meent de gerenommeerde Amerikaanse strategische deskundige, Robert D. Kaplan, dat in de nieuwe wereldorde niet alleen Azië, maar tevens de Indische Oceaan een centrale plaats inneemt. De Indische Oceaan wordt volgens hem hét geostrategische brandpunt van de 21e eeuw. In het tijdperk van mondialisering blijft scheepvaart veruit de belangrijkste manier om goederen te verplaatsen. Met de opkomst van de Aziatische economie concentreert het mondiale handelsnet zich op de Indische Oceaan. Aziatische landen zijn in belangrijke mate van de Indische Oceaan afhankelijk, niet alleen voor de aanvoer van olie, grondstoffen en productiemiddelen, maar ook voor hun afzetmarkten.

Aangezien de nieuwe welvaart van de Aziatische landen dus nauw samen hangt met veilige zeeroutes, zullen zij hun verworven macht vooral op zee projecteren. Zich beroepend op de geschriften van Alfred T. Mahan, ligt volgens Kaplan de wereldmacht bij de staat die de eigen handelsvloot het best kan beschermen. Mahan beschouwde de internationale politiek als een voortdurende strijd tussen naties, waarin het ver-

werven van zeemacht beslissend is. Vooral China, India en Japan zijn hun zeestrijdkrachten dan ook snel aan het uitbreiden. Ze richten daarbij hun aandacht in toenemende mate op maritieme knooppunten als de Straat van Malakka en de Straat van Hormoez.

Maar...

Hoewel zeker de laatste decennia de Verenigde Staten de wereldzeeën domineerden, lijkt de Amerikaanse maritieme vrijheid van handelen vooral in de Pacific maar ook in de Indische Oceaan in toenemende mate aan beperkingen onderhevig, vooral door de opkomst van China als militaire mogendheid. Deze hangt nauw samen met de steeds toenemende wereldwijde economische belangen en invloed van China. De toekomstscenario's voor China variëren van een intern sterk land, dat een actieve, betrokken rol speelt in de internationale politiek tot een land dat zich intern zwak voelt, dat directe internationale tegenwerking ervaart en waarin nationalisme een grote rol speelt.

Maar ondanks het nut van toekomstscenario's, zijn er altijd ontwikkelingen die men moeilijk kan voorzien. Zo had niemand de revolutie in Perzië in 1979 zien aankomen en evenmin de val van de Berlijnse Muur in 1989. Befaamd zijn dan ook de woorden van de toenmalig Amerikaanse minister van Defensie Donald Rumsfeld: "There are known knowns. These are things we know that we know. There are known unknowns. That is to say, there are things that we know we don't know. But there are also unknown unknowns. There are things we don't know we don't know".

Van dit laatste is de recente Arabische lente een treffend voorbeeld.<

De Chinese J-11, een kopie van de Su-27SK.